

Артур Федорчук,

наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Київ, Україна

ПРЕЗИДЕНТ США В ЗАКОРДОННИХ РЕСУРСАХ: АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПУБЛІКАЦІЙ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У публікації представлено результати досліджень особливостей висвітлення діяльності президента США та образу самого Д. Трампа в іноземних інформаційних ресурсах. Дослідження було проведено на матеріалах моніторингу засобів масової інформації всесвітньої мережі. Розкриті загальні принципи та технології моніторингу. Розглянуто питання актуальності моніторингу інформації про інститут президентства в матеріалах закордонних інтернет-джерел.

Ключові слова: база даних, моніторинг Інтернету, ЗМІ, інститут президентства, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Визначення місця та розуміння суспільством ролі інституту президентства сьогодні є важливими, а іноді й визначальними питаннями державного будівництва в Україні. Використання досвіду різних країн світу, де інститут президентства має достатньо тривалу історію та різноманітні практики функціонування, може бути корисним при визначенні структури управління державою та створення системи противаг між гілками влади в нашій країні. Одним з дієвих методів дослідження означеної проблеми є моніторинг світових інформаційних потоків, як з метою дослідження впливу інформаційних комунікацій на характер, обсяги та особливості висвітлення інституту президентства в інформаційному просторі, так і для дослідження ролі цього важливого інституту в різних країнах, а також особливостей діяльності та іміджу конкретних президентів і їх ролі в суспільно-політичному житті їхньої держави [1].

Відображенням теоретичної цінності та актуальності вивчення окресленої проблеми є значний обсяг різнопланових досліджень і зростаючий інтерес до неї з боку вітчизняних і зарубіжних дослідників. Дослідженнями єдиного інформаційного простору та його впливу на суспільство займається досить велика кількість світових та вітчизняних науковців, у тому числі й науковців Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ), насамперед, це О. Онищенко, В. Горовий, В. Попик та ін. [2].

Інформаційні комунікації та засоби масової інформації, як найвидиміші їх складові, досліджувалися в працях як зарубіжних, так і українських учених, зокрема: Л. Брауна, Д. Вількокса та Л. Нольте, Б. Грушина, Ф. Джефкінса, Е. Доценка, Б. Зільберта, І. Ігнат'єва, У. Ліппмена, Дж. Марконі, В. Оссовського, Г. Почепцова, В. Тертичної, Н. Хамелінка та багатьох інших. Науковці по-різному оцінювали значення та характер впливу інформаційної комунікації, проте вони одностайні у висновках про значний вплив ЗМІ на настрої суспільства та тенденції зростання цього впливу з розвитком засобів комунікації. Більшість дослідників замислювалися над необхідністю досліджувати вплив інформаційних комунікацій на суспільство та формування соціально-політичної реальності.

Сьогоднішній стан розвитку інформаційного суспільства актуалізує як проблеми вивчення особливостей інформаційних комунікацій, так і проблеми аналізу механізмів впливу комунікацій на діяльність і умови функціонування сучасного суспільства, держав і їх інститутів та окремих персоналій. Найбільш поширеним методом дослідження інформаційних комунікацій та їх впливу на процеси, що відбуваються у світі, поступово став моніторинг інформаційного простору та інформаційних потоків, що породжують сучасні комунікації. Можливості виявлення суспільних настроїв через моніторинг ЗМІ ще в середині минулого століття почав вивчати Г. Алмонд, а у 80-х роках В. Ліпманн [5]. Системи моніторингу інформаційного простору дають змогу дослідити проблеми сучасного суспільства в конкретному ракурсі та в обмежений проміжок часу. Чим динамічніше змінюється інформація, тим швидше вона застаріває, стає менш актуальною з точки зору ухвалення управлінських рішень. Проте, з точки зору дослідження самих процесів, відібрана та структурована в процесі моніторингу інформація, навпаки, із часом навіть підвищує свою цінність, оскільки переважна більшість першоджерел, на базі яких проведено моніторинг, із часом просто зникає.

Слід зауважити, що це стосується лише тих систем моніторингу, які будуються на основі повноцінних інформаційно-аналітичних систем зі створенням та веденням баз даних протягом тривалого часу. Збереження значного масиву інформації у вигляді проблемно і тематично структурованих повних текстів публікацій, їх фрагментів або рефератів (анотацій) дає змогу робити ретроспективний аналіз інформації за будь-який конкретний відрізок часу [4]. Особливо це актуально для систем моніторингу соціально-політичної інформації. Таким чином, актуальність дослідження зумовлена потребою наукового осмислення

ролі та світового досвіду становлення інституту президентства у світі та висвітлення цього феномену у потоках інформації, що породжують провідні зарубіжні засоби масової інформації в інформаційному просторі.

Мета статті – продемонструвати можливості моніторингу мережевих закордонних ЗМІ при організації наукових досліджень політичної діяльності та іміджу інституту президентства на прикладі аналізу змісту публікацій про президента США Д. Трампа.

Методами дослідження означеної проблеми був обраний моніторинг інформаційних повідомлень інтернет-ЗМІ, а також аналіз, класифікація, систематизація та кластеризація відібраних матеріалів згідно з обраною тематикою.

Об'єктом нашого дослідження стали випуски інформаційно-реферативного бюлетеня «Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ» за I–III квартали 2019 р. щодо висвітлення на їх сторінках діяльності президента США Д. Трампа. Означений інформаційний продукт та однойменну БД було сформовано у відділ організації та використання документального фонду Фонду Президентів України НБУВ, яка має значний досвід організації моніторингу вітчизняних та закордонних ЗМІ та формування на їх базі різноманітних оглядів, бюлетенів та аналітичних матеріалів. Цей досвід був використаний і при розробці інструментів та загальних принципів нашого дослідження.

Першим етапом моніторингу стало виявлення в публікаціях мережевих ЗМІ матеріалів тематично відповідних напряму дослідження діяльності президента США Д. Трампа.

Стратегія відбору публікацій була складним аспектом дослідження. У цілому, ми ставили завдання зафіксувати та порівняти особливості подачі інформації впливовими світовими ЗМІ. Попередньо моніторинг інформації було визнано доцільним проводити на матеріалах електронних варіантів найбільш авторитетних у світі періодичних видань, інформаційно-аналітичних порталів та провідних інформаційних агенцій. Відбираючи публікації з різних джерел, ми використовували послідовну систематичну вибірку, оскільки явища, пов'язані з інститутом президентства, можуть мати як епізодичний, так і постійний характер. Додатковим фактором, що впливав на вибірку, було те, що для якісного відбору та вилучення інформації з кожної статті потрібні кваліфіковані досвідчені фахівці. Ситуація ускладнюється також необхідністю достатньо вільного володіння різними іноземними мовами для оперативного визначення відповідності публікації меті моніторингу та значними витратами часу на переклад та складення реферату статті, у разі прийняття

рішення про включення матеріалу до моніторингу. Це означало, що ми не могли встановити остаточний розмір вибірки на самому початку дослідження, а мусили адаптувати свою роботу відповідно до обсягів, інформативності конкретних джерел інформації й характеру наповнення бази даних та інформаційно-реферативного бюлетеня «Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ».

Технологія моніторингу, яка була розроблена у відділі, передбачає, що виявлені публікації, відповідні тематиці дослідження, копіюються та оформлюються згідно з внутрішніми вимогами дослідження, повністю перекладаються з мови оригіналу на українську з метою виявлення всіх аспектів та змістового навантаження конкретної публікації, доповнюються рефератом державною мовою, індексуються згідно з поточним тематичним класифікатором та вводяться в БД [3].

Було прийняте рішення розробляти робочий класифікатор моніторингу ієрархічним за трьома основними категоріями (загальними рубриками): внутрішня політика, міжнародна політика та імідж президентів. Перші дві категорії на другому рівні поділялися на відповідні тематичні рубрики. Для внутрішньої політики президентів це були окремі види політичної діяльності й взаємодії із суспільством та з іншими владними інститутами (законодавчими, виконавчими, судовими тощо). Для міжнародної політики президентів було прийнято рішення на другому рівні класифікатора виділяти географічний регіон (частину світу, материка), міжнародні організації (ООН, НАТО та ін.) або загальні питання міжнародної політики (міжнародне економічне співробітництво, торгівельні війни тощо). У загальній рубриці іміджу президентів було прийнято рішення не виділяти тематичних рубрик. Третім рівнем класифікації матеріалів є країна президента.

Наш робочий класифікатор був ретельно перевірений, скоригований і доповнений на пілотному етапі, й сам по собі є результатом дослідження та може бути корисним як основа для майбутніх емпіричних досліджень інституту президентства, інших політичних інститутів, політичних партій та окремих політиків. Найпоширенішою загальною рубрикою виявилася «Внутрішня політика президентів». Здебільшого тематичні рубрики стосувалися взаємовідносин президентів із законодавчою владою. Виявилось, що частота появи рубрик першого рівня в матеріалах, відібраних у різних джерелах, була схожою, хоча статистичні випробування показали, що джерело тексту в цілому суттєво впливає на частоту появи тематичних рубрик другого рівня класифікатора. Більш детальна перевірка даних за допомогою як графіків на рівні тематичних рубрик, так і графіків

на рівні окремих джерел показала, що тенденції висвітлення діяльності загалом зберігаються, хоча й мають суттєві розбіжності.

Розглянемо можливості розробленої нами технології моніторингу на прикладі дослідження особливостей висвітлення діяльності та іміджу президента США Д. Трампа протягом I–III кварталів 2019 р. у зарубіжних ЗМІ, залучаючи до процесу моніторингу дев'ять випусків інформаційно-реферативного бюлетеня «Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ».

Як показав аналіз, за перші дев'ять місяців 2019 р. до БД було внесено 1522 записи, що містили повні тексти, реферати та бібліографію з публікацій мережі, що стосувалися інституту президентів та діяльності президентів усіх країн світу. З усього масиву матеріалів 255 публікацій висвітлювали діяльність Д. Трампа на посту президента США. Він передбачувано зайняв першу позицію у рейтингу президентів світу за кількістю публікацій (див. таблицю).

Таблиця

**Рейтинг президентів за кількістю
відібраних повідомлень у I–III кварталі 2019 р.
(перші 10 президентів)**

№ п/п	Президент	Країна президента	Кількість повідомлень
1.	Д. ТРАМП	США	255
2.	В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ	Україна	191
3.	Н. МАДУРО	Венесуела	70
4.	Е. МАКРОН	Франція	53
5.	П. ПОРОШЕНКО	Україна	53
6.	Ж. БОЛСОНАРУ	Бразилія	48
7.	В. ПУТІН	РФ	36
8.	Р. ЕРДОГАН	Туреччина	35
9.	А. ДУДА	Польща	32
10.	А. БУТЕФЛІКА	Алжир	30

Доля негативної тональності в публікаціях про Д. Трампа (12 %) виявилася достатньо низькою, порівняно з долею негативно забарвленої інформації про президентів світу загалом (близько 20 %) (рис. 1). 28 % матеріалів позитивно характеризували діяльність президента США (що є одним з найкращих результатів) при 60 % нейтрального характеру подання

інформації. На відміну від загальної картини, у публікаціях про Д. Трампа переважали матеріали про міжнародну політику президента (50 %).

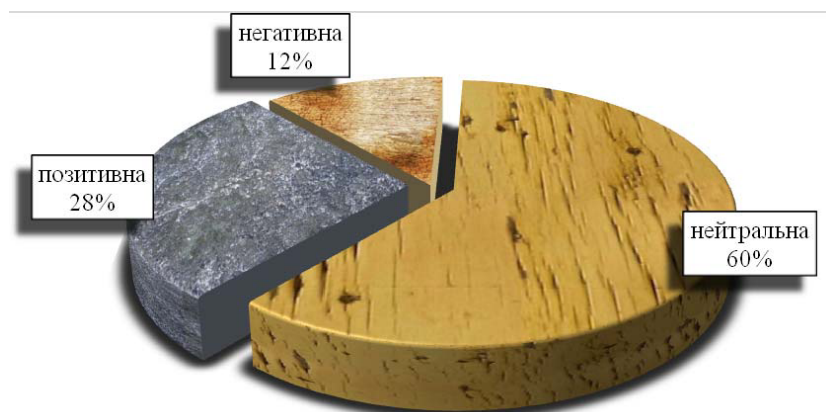

Рис. 1. Тональність повідомлень зарубіжних ЗМІ про президента США Д. Трампа (січень – вересень 2019 р.)

Рис. 2. Тональність повідомлень зарубіжних ЗМІ про президента США Д. Трампа в ракурсі загальних рубрик (січень – вересень 2019 р.)

Внутрішня політика становила 27 % усіх публікацій, а імідж президента

розглядався лише у 23 % відібраних матеріалів. Під іміджем президента ми розуміємо стійкий і емоційно забарвлений образ, сформований політиком особисто і його командою за допомогою різних інформаційних комунікацій. У свій політичний імідж, на думку журналістів провідних видань, Д. Трамп заклав ряд важливих ключових характеристик, у результаті чого імідж вийшов привабливим для великої частини американців. Він достатньо обізнаний у всіх питаннях внутрішньої і зовнішньої політики. Проте в період дослідження спостерігається тенденція втрати Д. Трампом прихильності журналістів, що зумовило 50 % негативної оцінки його образу (рис. 2).

Протягом усього періоду дослідження Д. Трамп висловлював різкі позиції, що не подобалося одній частині журналістів та оглядачів, але було позитивно сприйнято іншою частиною. Наприклад, дуже резонансними та дискусійними виявилися питання, пов'язані з національною безпекою – імміграцією, терористичною загрозою, випадками неадекватного використання вогнепальної зброї та масових вбивств. Зокрема, американці латиноамериканського походження були стривожені його заявами про будівництво стіни на кордоні з Мексикою. Але інша частина американців поставилася до таких заходів із розумінням, як складової національної безпеки (рис. 3).

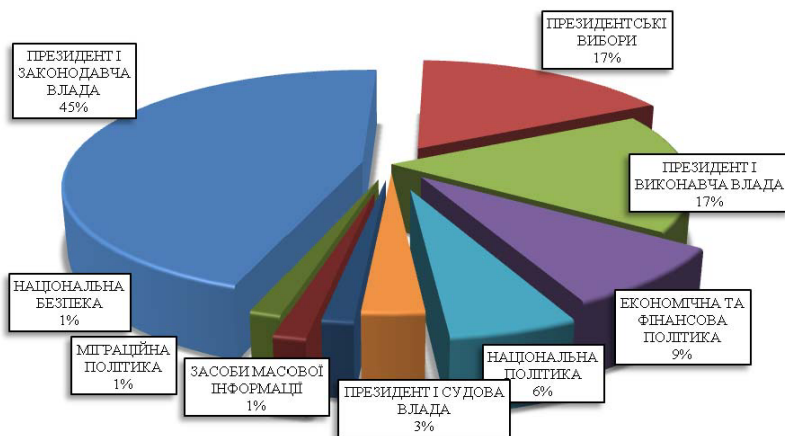

Рис. 3. Дольова вага тематики повідомлень зарубіжних ЗМІ про президента США Д. Трампа в категорії «внутрішня політика» (січень – вересень 2019 р.)
Д. Трамп висловлював нові погляди і за напрямками зовнішньої політики,

вважаючи за необхідне скоротити витрати на допомогу союзникам і на розширення американської присутності у світі, на що США витрачає величезні гроші. Виборці Д. Трампа повірили, що велич Америки не залежить від її усюдисущої присутності у світі, але багато політиків і журналістів нещадно критикували президента за втрату позицій та ініціативи в міжнародній політиці й зраду союзників і західних цінностей. Найбільше публікацій у загальній рубриці міжнародної політики присвячено політиці Д. Трампа та його адміністрації в Азії (рис. 4). У 2019 р. президент США прийняв далеко неоднозначно сприйняті у світі ініціативи щодо санкцій проти Ірану, виводу військ із Сирії, погроз Туреччині. Д. Трамп безрезультатно намагався домовитися з лідером Північної Кореї Кім Чен Ином про денуклеаризацію Корейського півострова та посварився з Китаєм, розв'язавши з цією азійською країною наймасштабнішу торговельну війну в історії. У результаті, міжнародну політику президента США лише в 15 % публікацій оцінювали позитивно, у 13 % інформація носила негативне забарвлення.

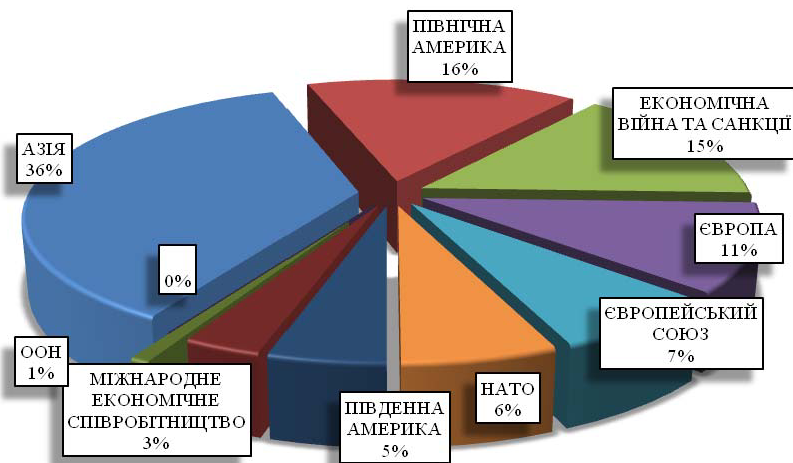

Рис. 4. Дольова вага тематики повідомлень зарубіжних ЗМІ про президента США Д. Трампа в категорії «міжнародна політика» (січень – вересень 2019 р.)

Особливу роль у формуванні іміджу Д. Трампа відіграла його манера поведінки, завдяки якій він, з одного боку, протиставляв себе системі, а з іншого – постійно створював інформаційні приводи, привертаючи увагу ЗМІ і громадськості. Він не соромився виразів, робив різкі висловлювання.

Особливо при цьому доставалося його політичним суперникам – конгресменам від демократичної партії. Саме з ними президент вів дискусії щодо фінансування стіни на кордоні з Мексикою, законів проти іммігрантів тощо. 45 % публікацій у мережі було присвячено саме взаємовідносинам із законодавцями США. Частині американців така поведінка не подобалася. Деякі ЗМІ «приклеїли» Д. Трампу ярлик «фріка», проте інша частина інформаційного простору побачила в ньому «свого парня», який здатний допомогти і Америці, і світу знайти нові шляхи й підходи для розвитку.

Моніторинг зарубіжних ЗМІ щодо висвітлення діяльності та іміджу президента США Д. Трампа на основі впливових інформаційних ресурсів мережі Інтернет у січні – вересні 2019 р. показав корисність таких досліджень для осмислення ролі інституту президентства у світі та значення світового досвіду в питаннях становлення цього інституту. Зокрема, проведене нами дослідження надало можливість якісно та кількісно оцінити характер висвітлення діяльності президента США Д. Трампа та відслідкувати світові тенденції функціонування інституту президентів на матеріалах зарубіжних засобів масової інформації. Крім того, статистичні таблиці, графіки, стислі реферативні матеріали, структуровані за тематикою або за іншими вимогами користувача, а також можливість оперативного доступу до першоджерел та/або повних текстів публікацій значно поліпшують якість роботи аналітичних служб. Ми вважаємо, що проведення досліджень на базі інформаційних продуктів, які формує Фонд Президентів України, створюють можливість організації дієвого моніторингу інформаційних потоків світової мережі щодо різноманітних аспектів функціонування інституту президентства. Цей інформаційний ресурс може слугувати основою для проведення досліджень як оперативного, так і глобального характеру, у тому числі в ретроспективному та історичному аспектах.

Список використаних джерел

1. Єдиний інформаційний простір [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Єдиний_інформаційний_простір. – Назва з екрана.
2. Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 197 с.
3. *Федорчук А. Г.* Интеллектуальные поисково-аналитические системы

мониторинга СМИ / А. Г. Федорчук, Н. В. Танатар // Б-ки нац. акад. наук: проблемы функционирования, тенденции развития. – 2008. – Вып. 6. – С. 205–219.

4. Федорчук А. Г. Теоретико-методичні засади аналізу інформаційного потоку соціально-політичного спрямування / А. Г. Федорчук, Н. В. Танатар // Бібліотекознавство, документознавство, інформологія. – 2004. – № 2. – С. 33–38.

5. Что такое мониторинг СМИ [Электронный ресурс] // Zmonitoring: Центр мониторинга СМИ. – Режим доступа: <http://www.zmonitoring.ru/what-is-monitoring-smi>. – Загл. с экрана.

References

1. Yedynyi informatsiinyi prostir (2017) [Elektronnyi resurs] [Joint information space]. *Vikipediia – Wikipedia*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Єдиний_інформаційний_простір [in Ukrainian].

2. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2013). Tendentsii vplyvu hlobalnoho informatsiinoho seredovyshcha na sotsiokulturnu sferu Ukrainy [Trends in the Influence of the Global Information Environment on the Socio-Cultural Sphere of Ukraine]. *NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Fedorchuk, A. H. (2008). Intellekturnye poiskovo-analiticheskie sistemy monitoringa SMI [Intellectual search and analytical systems for media monitoring]. *Biblioteki nacionalnyh akademij nauk: problemy funkcionirovaniya, tendencii razvitija – Libraries of National Academies of Sciences: Problems of Functioning, Development Trends*, issue. 6, pp. 205–219 [in Russian].

4. Fedorchuk, A. H. (2004) Teoretyko-metodychni zasady analizu informatsiinoho potoku sotsialno-politychnoho spriamuvannia [Theoretical and methodical approaches to analysis of information flow of socio-political direction]. *Bibliotekoznavstvo, dokumentoznavstvo, informolohiia – Library Science, Documentation, Informology*, no. 2, pp. 33–38 [in Ukrainian].

5. Chto takoe monitoring SMI (2013) [What is media monitoring]. *Zmonitoring: Centr monitoringa SMI–Zmonitoring: Media Monitoring Center*. Retrieved from <http://www.zmonitoring.ru/what-is-monitoring-smi> [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 26.11.2019.

Arthur Fedorchuk,

Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1141-1812>**US President in Foreign Resources:****An Analysis of the Online Publications Content**

The publication presents the results of research of the features of coverage of the US president activities and Donald Trump's image in foreign information Internet resources. The research was conducted on the basis of media monitoring of a world-wide network. General principles and monitoring technologies are disclosed. The issues of the relevance of monitoring information about the institution of the presidency in the materials of foreign resources of the global network are considered. The technology and methodology of working with the database «Institute of the Presidency in Foreign Media» in the software environment «IRBIS64», which is created in V. I. Vernadsky National Library of Ukraine for storing and processing results of monitoring materials of foreign information resources related to the activities and image of the institution of the presidency in the world.

Monitoring has shown the usefulness of such research for understanding role of the institute of presidency in the world. It has been concluded that analysis based on monitoring materials could help to determine qualitatively and quantitatively and evaluate world trends of the institute of presidency functioning and peculiarities of presidency coverage in foreign mass media. To help analysts, statistical tables, graphs, brief abstracts, structured by topic or other analyst' requirements could be provided, as well as the possibility of quick access to primary sources or publications full texts on the network. The functioning of the database «Institute of the Presidency in Foreign Media» has created the possibility of organizing effective monitoring of the information flows of the world network on the problems and characteristics of presidency functioning. The materials provided by such a database could serve as the basis for various studies of both operational and global nature, including retrospective and historical analytical studies.

Keywords: database, internet monitoring, mass media, presidency institute, Internet information resources.